

MAKSYMILIAN BORYSEWICZ

BUNT GRUPY WAGNERA JAKO FORMA KOMUNIKACJI TAKTYCZNEJ

The Wagner Group mutiny as a form of tactical communication

Artykuł analizuje bunt Grupy Wagnera z czerwca 2023 roku, wykorzystując ramy teoretyczne Maggie Dwyer dotyczące buntów jako formy komunikacji taktycznej. Dwyer definiuje bunty jako zaplanowane działania służące wymuszeniu dialogu z przywództwem w sytuacji, gdy formalne kanały komunikacji zawodzą. W tym kontekście artykuł bada, w jaki sposób działania Wagnera takie jak przejęcie strategicznych lokalizacji, unikanie eskalacji przemocy oraz intensywne wykorzystanie mediów społecznościowych wpisują się w schemat buntu jako wyrachowanej formy negocjacji, a nie chaotycznego aktu rebelii. Analiza wskazuje, że działania Wagnera miały dalekosiężne skutki, wykraczające poza bezpośrednie implikacje buntu. Pokazuje również, jak media cyfrowe, szczególnie Telegram, stały się kluczowym narzędziem zarządzania percepcją publiczną w nowoczesnych konfliktach militarnych. Wnioski podkreślają, że bunt Grupy Wagnera wpisuje się w globalny schemat niesubordynacji wojskowej, a jego analiza przyczynia się do lepszego zrozumienia roli mediów w konfliktach polityczno-militarnych.

Słowa kluczowe: Rosja, Grupa Wagnera, niesubordynacja wojskowa, media cyfrowe, Maggie Dwyer

The article analyzes the Wagner Group's mutiny of June 2023 through the theoretical framework proposed by Maggie Dwyer, which interprets mutinies as a form of tactical communication. Dwyer defines mutinies as deliberate actions aimed at forcing dialogue with leadership when formal channels of communication have broken down. In this context, the article examines how Wagner's actions such as seizing strategic locations, avoiding escalation of violence, and making intensive use of social media, fit the pattern of mutiny as a calculated form of negotiation rather than a chaotic act of rebellion. The analysis demonstrates that Wagner's actions had far-reaching consequences that extended beyond the immediate implications of the mutiny. It also demonstrates

MAKSYMILIAN BORYSEWICZ, student studiów II st. na kierunku administracja (Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Polska) oraz magister stosunków międzynarodowych (Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski, Polska).

ORCID: 0009-0008-8346-3735; e-mail: m.barysevich@student.uw.edu.pl

how digital media, particularly Telegram, became a crucial tool for shaping public perception in modern military conflicts. The conclusions highlight that the Wagner Group's mutiny fits into a broader global pattern of military insubordination, and that its analysis contributes to a deeper understanding of the role of media in politico-military conflicts.

Keywords: Russia, Wagner Group, military insubordination, digital media, Maggie Dwyer

Wprowadzenie

W czerwcu 2023 r. Grupa Wagnera, prywatna rosyjska firma wojskowa kierowana przez Jewgienija Prigożyna, rozpoczęła nieoczekiwany i szybki marsz w kierunku Moskwy. Bunt, który zaczął się od zajęcia rosyjskiego miasta Rostów nad Donem, wywołał daleko idące konsekwencje zarówno w kraju, jak i za granicą. Bunt został jednak szybko zakończony. Siły Wagnera zatrzymały swój pochód, zanim dotarły do stolicy i wynegocjowały ugodę. To, co początkowo wydawało się chaotycznym i bezprecedensowym wyzwaniem dla rosyjskiej władzy państwowej może, po bliższej analizie, być rozumiane jako wyrachowany akt protestu, mający na celu wywarcie wpływu na władzę, a nie jej przejęcie.

Aby nadać sens buntowi Wagnera, artykuł wykorzystuje ramy teoretyczne inspirowane badaniami Maggie Dwyer dotyczącymi buntów w Afryce Zachodniej i Środkowej. W *Tactical Communication: Mutiny as a Dialogue in West and Central Africa* Dwyer dowodzi, że bunty nie są jedynie aktami rebelii lub przejawami braku dyscypliny, lecz formą komunikacji taktycznej, służącej wymuszeniu dialogu z przywódcami w sytuacjach, gdy formalne kanały komunikacji zawodzą. Ta perspektywa sugeruje, że bunty nie są tak irracjonalne, jak mogłoby się wydawać, lecz stanowią zorganizowane działania mające na celu artykulację skarg, wywieranie presji i negocjowanie zmian w strukturach hierarchicznych.

Zastosowanie spostrzeżeń Dwyer do krótkotrwałego buntu Grupy Wagnera ujawnia wzorce znane z innych tego typu wydarzeń. Podobnie jak afrykańscy żołnierze, siły Wagnera wykorzystały kombinację działań zwracających uwagę, aby rzucić wyzwanie przywództwu wojskowemu, nie dążąc przy tym do jawnego zamachu stanu. Co więcej, powstanie Grupy Wagnera pokazuje rosnące znaczenie wykorzystania mediów dla kształtowania percepcji publicznej i dynamiki buntów. Analiza ta przedstawia bunt Wagnera nie jako odosobniony przypadek, lecz jako część szerszego wzorca wojskowej niesubordynacji, przekraczającej granice kulturowe i geograficzne. Artykuł ma na celu pogłębienie zrozumienia, w jaki sposób bunty funkcjonują jako forma komunikacji w siłach zbrojnych, jakie znaczenie mają dla współczesnej dynamiki rosyjskiej władzy oraz w jaki sposób bunt Grupy Wagnera przyczynił się do osłabienia pozycji ministra obrony Siergieja Szojgu.

Analiza została podzielona na sześć części. W pierwszej omówiono założenia teoretyczne Maggie Dwyer dotyczące buntów w Afryce Zachodniej i Środkowej. Druga część przedstawia serię oskarżeń kierowanych pod adresem Ministerstwa Obrony oraz rosyjskich generałów. Trzecia analizuje relacje między groźbą użycia siły a faktycznym zastosowaniem przemocy podczas buntu. Czwarta koncentruje się na wzorcach taktycznych

stosowanych przez uczestników buntu. Piąta część bada rolę mediów, w tym platformy Telegram, zarówno w trakcie buntu, jak i po jego zakończeniu. Ostatnia część poświęcona jest analizie skutków buntu, zarówno krótkotrwałych, jak i długofalowych.

Zrozumienie buntu jako środka komunikacji taktycznej

Bunty od dawna postrzegane są jako chaotyczne i nieprzewidywalne akty rebelii, często jako irracjonalne przejawy frustracji wśród niezadowolonych żołnierzy. Jednak badania Maggie Dwyer nad buntami w Afryce Zachodniej i Środkowej podważają to konwencjonalne spostrzeżenie¹. W swojej analizie Dwyer na nowo definiuje bunty jako formy “komunikacji taktycznej” – strategiczne działania personelu wojskowego mające na celu wyrażanie skarg i wymuszanie dialogu z przełożonymi.

Analiza Dwyer, oparta na ponad pięciu dekadach buntów w Afryce Zachodniej i Środkowej ujawnia, że wydarzenia te są często znacznie bardziej strategiczne i zaplanowane, niż mogłoby się początkowo wydawać². Buntownicy starają się zazwyczaj wciągnąć przywódców w dialog dotyczący skarg, których nie można skutecznie rozwiązać za pośrednictwem oficjalnych kanałów. Skargi te są często zakorzenione w poczuciu niesprawiedliwości, korupcji i słabości przywódczej, a nie w prostych żądaniach korzyści materialnych. Dwyer zauważa, że bunty często przebiegają etapami, a żołnierze wysyłają ostrzeżenia przywódcom, co wskazuje, iż ich celem jest uzyskanie przewagi negocjacyjnej, a nie obalenie rządu. Buntownicy dążą do wywołania zakłóceń wymuszających reakcję władz, unikając jednocześnie pełnoskalowego chaosu. Takie podejście przedstawia bunt jako przemyślaną taktykę nakierowaną na reformy lub ustępstwa, a nie jako impulsywną rebelię.

Taktyka stosowana w buntach jest starannie dobierana, aby zmaksymalizować ich widoczność i oddziaływanie. Obejmuje ona m.in. zajmowanie miejsc o symbolicznym znaczeniu, wygłaszanie publicznych oświadczeń oraz grożenie użyciem siły, co nie zawsze przekłada się na faktyczną przemoc. W kilku krajach Afryki Zachodniej buntownicy zajmowali kluczową infrastrukturę, taką jak lotniska, stacje nadawcze czy kwatery wojskowe. Utrzymując kontrolę nad tymi obiektami, nie tylko demonstrowali swoją zdolność do zakłócania funkcjonowania państwa, lecz także podkreślali wagę swoich skarg i zmuszali przywódców wojskowych oraz politycznych do podjęcia dialogu.

Buntownicy często wykorzystują branie zakładników jako element swojej taktyki³. Obejmuje to uprowadzanie wysokich rangą urzędników, takich jak przewodniczący parlamentu czy dowódcy wojskowi. W przeciwieństwie do grup zbrojnych, buntownicy zazwyczaj nie ukrywają swojej tożsamości i rzadko grożą odebraniem życia zakładnikom. Ich celem jest wywieranie presji na przywództwo w celu wymuszenia negocjacji lub uzyskania obietnic, a nie zdobycie okupu czy realizacja zewnętrznych żądań. Kluczowa jest ostroż-

¹ M. Dwyer, *Tactical Communication: Mutiny as a Dialogue in West and Central Africa*, „Africa Spectrum” 2015, vol. 50(1), s. 5–23.

² Tamże, s. 6–8.

³ Tamże, s. 12–15.

ność, ponieważ skrzywdzenie zakładników mogłoby podważyć ich aspiracje do zmiany systemowej i osłabić podejmowane działania.

Inną powszechną taktyką, na którą wskazuje Dwyer, jest wykorzystanie mediów do wzmocnienia głosu buntowników⁴. W środowisku, gdzie obawy młodszych żołnierzy są często odrzucane lub tłumione, media stają się potężnym narzędziem rozpowszechniania ich przesłania. W wielu przypadkach buntownicy w Afryce Zachodniej wykorzystywali audycje radiowe lub przejmowali stacje radiowe i telewizyjne, aby nadawać swoje żądania i skargi, wciągając opinię publiczną w coś, co w innym przypadku pozostałoby wewnętrzną sprawą wojskową. Ta taktyka podkreśla argument Dwyer, że bunt dotyczy zarówno komunikacji, jak i konfrontacji.

Jednym z najważniejszych spostrzeżeń z pracy Dwyer jest rozróżnienie między groźbą przemocy a jej faktycznym użyciem⁵. Autorka zauważa, że w buntach kluczową rolę odgrywa groźba użycia siły, podczas gdy samo stosowanie przemocy jest zwykle ograniczone do minimum, co odróżnia je od zamachów stanu czy rewolucji. Grożąc przemocą, buntownicy zyskują przewagę, lecz jej unikanie otwiera przestrzeń do dialogu i negocjacji. Dwyer podkreśla, że bunt stanowi formę komunikacji taktycznej, której celem jest zmiana systemu, a nie jego zniszczenie.

Ujęcie teoretyczne Maggie Dwyer oferuje wnikliwą perspektywę, przedstawiając wojskową niesubordynację jako formę komunikacji. Postrzegając bunt jako celowe działania mające otworzyć przestrzeń do dialogu, Dwyer przesuwając akcent z chaosu na strategię, ukazując sposoby artykulacji postulatów żołnierzy w ramach struktur władzy. Jej analiza znajduje zastosowanie w ocenie buntu Grupy Wagnera w Rosji w 2023 roku, sugerując, że działania tej formacji stanowiły świadomie zaplanowaną formę negocjacji, a nie jedynie przejaw chaosu.

Chociaż bunt Wagnerowców nie mieści się całkowicie w wąskiej definicji „buntu” zakładającej, według Dwyer, masowe nieposłuszeństwo żołnierzy w ramach struktury państwowej, możliwe jest jego funkcjonalne porównanie⁶. Mimo braku formalnej integracji z siłami zbrojnymi Rosji, ich powiązania z Ministerstwem Obrony, zależność od państwowego finansowania i logistyki oraz podporządkowanie rosyjskiemu dowództwu wskazują, że działania Wagnerowców można interpretować jako próbę negocjacji w ramach tej specyficznej relacji zależności.

Ponadto działalność Grupy Wagnera w Afryce mogła dostarczyć istotnych doświadczeń w zakresie lokalnych praktyk związanych z buntami wojskowymi i destabilizacją struktur państwowych. W Sudanie, gdzie formacja ta funkcjonowała od 2018 roku, miała możliwość obserwacji przebiegu przewrotu wojskowego w 2021 roku oraz utrzymywała jednocześnie bliskie relacje z Siłami Szybkiego Wsparcia – formacją militarną o znacznym stopniu autonomii względem władz centralnych, która w 2023 roku odegrała kluczową rolę w wybuchu wojny domowej⁷. Z kolei w Republice Środkowoafrykańskiej, gdzie od 2018 roku Grupa

⁴ Tamże, s. 14–17.

⁵ Tamże, s. 10–12.

⁶ Tamże, s. 7.

⁷ E. Pokalova, *The Wagner Group in Africa: Russia's Quasi-State Agent of Influence*, „Studies in Conflict & Terrorism” 2023, s. 12–13.

Wagnera wspierała reżim prezydenta Faustina-Archange’a Touadéry w walce z rebeliantami po wyborach z 2020 roku, Grupa zdobywała doświadczenie zarówno w prowadzeniu działań militarnych, jak i w wykorzystywaniu instrumentów informacyjno-propagandowych⁸. Zebrane na tych obszarach doświadczenia mogły stanowić istotne źródło inspiracji dla zbrojnego wystąpienia Grupy Wagnera w Rosji w czerwcu 2023 roku.

Skargi i oskarżenia

Bunt był kulminacją długotrwałych napięć między Prigożynem a kluczowymi postaciami rosyjskiego establishmentu wojskowego, w szczególności ministrem obrony Siergiejem Szojgu i szefem Sztabu Generalnego Walerijem Gierasimowem. Zarzuty Prigożyna koncentrowały się na kilku podstawowych kwestiach.

Jego krytyka obejmowała oskarżenia o poważną niekompetencję w prowadzeniu strategicznych i taktycznych operacji rosyjskiego wojska podczas wojny na Ukrainie⁹. Prigożyn potępiał Szojgu i Gierasimowa za poważne niedociągnięcia logistyczne, takie jak niewystarczające dostawy amunicji dla sił Wagnera, twierdząc: „Brakuje nam pocisków, amunicji i wszystkiego innego. To, co wysyłają, to tylko 10% tego, czego potrzebujemy”¹⁰. Prigożyn utrzymywał, że celowe działania ze strony Ministerstwa Obrony doprowadziły do strat, których można było uniknąć: „Będziemy po prostu ginąć w dwa razy większej liczbie, póki to wszystko się nie skończy”¹¹. Według niego ten niedobór nie tylko utrudniał operacje na linii frontu, lecz także odzwierciedlał systemowe zaniedbania w zarządzaniu i brak konsekwentnych priorytetów w skutecznym wyposażeniu sił.

Prigożyn oskarżył Szojgu i Gierasimowa o celowe sabotowanie działań Grupy Wagnera, opisując ich postępowanie jako zdradę motywowaną osobistą rywalizacją i walką o władzę, a nie względami operacyjnymi. Twierdził 21 lutego 2023 roku, że „pojawiła się informacja, iż wstrzymano dostawy saperek, aby żołnierze mogli się okopywać” oraz oskarżył Ministerstwo Obrony Rosji o próbę „zniszczenia Grupy Wagnera”, przyrównując takie działania do „zdrady ojczyzny”¹².

Narracja o zdradzie przeplatała się z oskarżeniami Prigożyna o niekompetencję. Określał on te działania zarówno jako systemowe zaniedbania, jak i osobiste akty zemsty, pod-

⁸ O. Eguegu, *Russia's private military diplomacy in Africa: High risk, low reward, limited impact*, „South African Journal of International Affairs” 2022, vol. 29(4), s. 454–455.

⁹ F. Brykja, A. Legucka, *Rywalizacja między rosyjską armią a Grupą Wagnera*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 6 czerwca 2023, www.pism.pl/publikacje/rywalizacja-miedzy-rosyjska-armia-a-grupa-wagnera [18.09.2024].

¹⁰ *Верхушка и низы: как российские элиты воспринимают войну на Украине*, BBC News, 10.05.2023, <https://www.bbc.com/russian/features-65550067> [12.09.2024].

¹¹ *Шансы Пригожина тают: чем может закончиться конфликт владельца ЧВК 'Вagner' с Минобороны*, iStories, 22.02.2023, <https://istories.media/news/2023/02/22/shansi-prigozhina-tayut-chem-mozhet-zakonchitsya-konflikt-vladeltsa-chvk-vagnera-s-minoboroni/> [12.09.2024].

¹² *Пригожин обвинил Минобороны РФ в попытке уничтожить ЧВК 'Вagner'*, Radio Svoboda, 21.02.2023, <https://www.svoboda.org/a/prigozhin-obvinil-minoborony-rf-v-popytke-unichtozhit-chvk-vagnera-/32281091.html> [12.09.2024].

kreślając napięcia między Grupą Wagnera a Ministerstwem Obrony. Użycie obrazowego i silnie nacechowanego emocjonalnie języka wzmacniało te oskarżenia. Miał krzyczeć: „Szojgu, Gierasimow, gdzie są cholerne zapasy?! Spójrzcie na tych ludzi [martwych bojowników Wagnera], wy zwierzęta!”¹³.

Bezpośrednim powodem buntu był rozkaz Szojgu nakazujący obowiązkowe zawieranie kontraktów przez bataliony ochotnicze, do których zaliczano także Grupę Wagnera, z Ministerstwem Obrony¹⁴. Wszystkie formacje paramilitarne działające poza strukturami Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej miały podpisać taki kontrakt do 1 lipca 2023 roku. Posunięcie to groziło Prigożynowi utratą jego głównego zasobu siłowego i wchłonięciem jego formacji przez Siły Zbrojne Rosji.

Praca Dwyer dostarcza ram interpretacyjnych dla zrozumienia zarzutów Prigożyna jako przejawów niezadowolenia z przywództwa w organizacjach hierarchicznych. Analogicznie do buntowników w Afryce, Prigożyn wykorzystywał media społecznościowe do publicznego artykułowania swoich roszczeń, próbując wymusić zmiany w kierownictwie wojskowym i polityce państwa. Jego działania eksponowały napięcia między decyzjami dowództwa a realiami pola walki, wskazując na niedociągnięcia taktyczne, korupcję oraz brak zaufania w rosyjskim systemie państwowym. Określając swoje zarzuty mianem zdrady i dowód na dysfunkcję systemu, Prigożyn pozycjonował się jako głos pomijanych grup żołnierzy w ramach rosyjskiej armii.

Użycie siły i powściągliwość

Według Dwyer, buntury bazują na kruchej równowadze między groźbą użycia przemocy a jej faktycznym zastosowaniem. Buntownicy posługują się przemocą w sposób selektywny, uderzając w kluczowe cele, lecz unikając rozlewu krwi na dużą skalę. Taka strategia pozwala im zachować możliwość negocjacji i uniknąć otwartego starcia.

Podobny mechanizm widoczny był w przypadku buntu Grupy Wagnera, który stanowił przykład strategicznego połączenia użycia siły z powściągliwością. Mimo ciężkiego uzbrojenia i wyposażenia, bojownicy tej formacji unikali bezpośredniego konfliktu z regularnymi siłami państwowymi, wybierając zamiast tego demonstrację siły poprzez marsz w kierunku Moskwy. W jego trakcie atakowali jedynie cele powietrzne, które mogły zagrozić ich bezpieczeństwu. W narracji Grupy Wagnera działania te miały charakter defensywny i wpisywały się w ramy „marszu sprawiedliwości”.

Najpoważniejszą stratą armii rosyjskiej była utrata 24 czerwca pod Woroneżem samolotu Il-22M, który pełnił funkcję powietrznego punktu dowodzenia. W wyniku tego zda-

¹³ *‘Шойгу, Герасимов, где, сука, боеприпасы?’ Пригожин матом наорал на руководство Минобороны РФ на фоне трупов наемников ЧВК ‘Вagnera’*, Meduza, 5.05.2023, <https://meduza.io/news/2023/05/05/shoygu-gerasimov-gde-suka-boepripasy-prigozhin-matom-naoral-na-rukovodstvo-minoborony-rf-na-fone-trupov-naemnikov-chvk-vagnera> [12.09.2024].

¹⁴ *Война вовнутрь: на что рассчитывает Пригожин?*, Carnegie Endowment for International Peace, 23.05.2023, <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/06/vojna-vovnutr-na-chto-rasschityvaet-prigozhin?lang=ru> [18.10.2024].

rzenia zginęło co najmniej dziesięć osób¹⁵. Choć samolot ten nie stanowił bezpośredniego zagrożenia dla buntowników, jego zestrzelenie miało istotne znaczenie strategiczne. Brytyjskie Ministerstwo Obrony wskazało, że Il-22M był jednym z zaledwie dwunastu tego typu samolotów kluczowych dla działań Rosji przeciwko Ukrainie¹⁶. Prigożyn komentował incydent stwierdzając: „Żołnierz z konwoju strzelał do wszystkiego, co latało”¹⁷.

Kontrola nad przemocą i eskalacją konfliktu jest dla buntowników kluczowa, ponieważ ich zdolność do przywrócenia porządku stanowi główne narzędzie przetargowe. Jednak strategia ta staje się mniej skuteczna wraz ze wzrostem liczby uczestników i narastaniem emocji, co może prowadzić do degradacji dyscypliny. Może to skutkować niezależnymi działaniami jednostek, sprzecznymi z ogólną strategią, takimi jak zestrzelenie samolotu Il-22M czy także sześciu śmigłowców strąconych tego samego dnia, w tym dwóch szturmowych, trzech przeznaczonych do walki elektronicznej i jednego transportowego¹⁸. Mimo to siły Wagnera konsekwentnie unikały bezpośrednich starć z armią i starały się omijać większe ośrodki miejskie, takie jak Woroneż. Siły bezpieczeństwa przygotowywały się na ewentualny opór w miastach, co w przypadku konfrontacji groziło znacznym rozlewem krwi – scenariuszem, którego Wagnerowcy starali się uniknąć¹⁹. Gdy kolumna zaczęła zbliżać się do obwodu moskiewskiego, gdzie zaminowano mosty i rozmieszczono siły kordonowe²⁰, a Putin nie przystąpił bezpośrednio do negocjacji, „marsz sprawiedliwości” stracił sens. Atak na regularne, nawet słabsze wojska oznaczałby wejście w inny scenariusz.

Powściągliwość w użyciu siły umożliwiła pokojowe zakończenie konfliktu, choć nie usunęła podstawowych przyczyn niezadowolenia. Podobnie jak w przypadku buntów w Afryce, rosyjscy buntownicy posłużyli się groźbą siły jako narzędziem negocjacyjnym, jednocześnie unikając obalenia istniejącej struktury władzy.

Taktyki przyciągania uwagi

Bunt Grupy Wagnera w 2023 roku wykazuje podobieństwa do buntów w Afryce Zachodniej i Środkowej, gdzie rebelianci ogłaszali publicznie rozpoczęcie działań. Ich oświadczenia, kierowane zarówno do opinii krajowej, jak i międzynarodowej, często

¹⁵ *От огня вагнеровцев погибли не меньше десяти российских военных*, Meduza, 26.06.2023, <https://meduza.io/feature/2023/06/26/v-boyah-s-vagnerovtsami-pogibli-bolee-desyati-rossiyskih-voennyh-pohozhe-mnogie-iz-nih-dazhe-ne-uchastvovali-v-podavlenii-myatezha> [20.09.2025].

¹⁶ *Prigozhin's Mutineers Shot Down One of Russia's Limited High-Tech Command Aircraft*, Kyiv Post, 29 czerwca 2023, <https://www.kyivpost.com/post/18872> [20.09.2025].

¹⁷ *Что Пригожин говорил до мятежа и после*, BBC News Russian, 27.05.2023, <https://www.bbc.com/russian/articles/cq5gp4v1l17o> [19.10.2024].

¹⁸ *Wagner Revolt: How Many Planes and People Did Russia Lose?*, BBC News, 26 June 2023, www.bbc.com/news/world-europe-66031403, [18.09.2025].

¹⁹ *С чего начинался мятеж Пригожина*, BBC News Russian, 26.05.2023, <https://www.bbc.com/russian/articles/cn01q088v5lo> [19.10.2024].

²⁰ *Yevgeny Prigozhin's coup: Russia's armed forces scramble at home to confront an armed insurrection by the nation's most outspoken mercenary figure*, Meduza, 23.06.2023, <https://meduza.io/en/live/2023/06/23/yevgeny-prigozhin-s-coup> [20.09.2025].

zawierały oskarżenia wobec władz o korupcję i nieudolność. Podobną taktykę zastosował Prigożyn, którego wypowiedzi w mediach społecznościowych odegrały kluczową rolę w przebiegu buntu. W przeciwieństwie do tajnych zamachów stanu, bunty takie jak bunt Wagnera często pełnią funkcję wstępu do negocjacji i bywają jawnie zapowiadane.

Założyciel Grupy Wagnera, wieczorem 23 czerwca, tuż przed rozpoczęciem działań zbrojnych, opublikował serię komunikatów, w których oskarżył Ministerstwo Obrony Federacji Rosyjskiej o celowe przeprowadzenie ataku na pozycje najemników. Jewgienij Prigożyn napisał: „Rada dowódców PMC Wagner podjęła decyzję. Należy położyć kres złu, jakie niesie ze sobą kierownictwo wojskowe kraju. Zaniedbują życie żołnierzy, zapomnieli o słowie »sprawiedliwość« – my ją przywrócimy. Dlatego ci, którzy dziś zniszczyli naszych ludzi [...] zostaną ukarani. [...] Po zakończeniu wrócimy na front, aby bronić naszej ojczyzny. [...] Zostanie przywrócona sprawiedliwość żołnierzy, a potem sprawiedliwość dla całej Rosji”²¹.

Prigożyn oskarżył wysokich rangą urzędników rosyjskiego resortu obrony, w szczególności ministra obrony Siergieja Szojgu, o niekompetencję i korupcję, przedstawiając bunt jako walkę o sprawiedliwość w wojsku. Co istotne i szczególnie wymowne, próbował on przekonać rosyjskie społeczeństwo oraz elity, że jego działania nie stanowią zamachu stanu: „To nie jest wojskowy przewrót. To marsz sprawiedliwości. Nasze działania nie kolidują z armią”²².

W badaniach Dwyer afrykańscy buntownicy często zajmowali symboliczne miejsca, aby zwrócić uwagę na swoje żądania i wywrzeć presję na przywódców. W Afryce Zachodniej i Środkowej regularnie przejmowali bazy wojskowe, budynki rządowe lub inne kluczowe obiekty infrastruktury, wymuszając w ten sposób negocjacje. Podobną strategię można dostrzec podczas buntu w 2023 roku, kiedy Grupa Wagnera w nocy z 23 na 24 czerwca jako pierwszy znaczący krok przejęła kwatery główną Południowego Okręgu Wojskowego w Rostowie nad Donem²³. Posunięcie to miało charakter strategiczny, ponieważ kwatera stanowi centralny węzeł dowodzenia operacjami wojskowymi Rosji w Ukrainie. Zajęcie tej symbolicznej i jednocześnie operacyjnie kluczowej lokalizacji, dokonane bez oporu, unaocznilo zdolność Wagnera do podważania hierarchii rosyjskiego wojska bez bezpośredniej konfrontacji z Kremlem.

24 czerwca siły Wagnera przejęły kontrolę nad jedną z kluczowych baz lotniczych w regionie, w Melichowie. Według doniesień medialnych Grupa Wagnera demonstracyjnie nie ingerowała w prowadzenie działań wojennych przeciwko Ukrainie, lecz stanowczo zapobiegała wszelkim operacjom wymierzonym przeciwko własnym siłom²⁴. Tym samym

²¹ Пригожин объявил, что фактически собирается осуществить военный переворот в России, назвав его ‘маршем справедливости’, Meduza, 23.05.2023, <https://meduza.io/feature/2023/06/23/prigozhin-ob-yavilchto-fakticheski-sobiraetsya-osuschestvit-voenny-perevorot-v-rossii-nazvav-ego-marshem-spravedlivosti> [20.10.2024].

²² Tamże.

²³ Global Reaction to Prigozhin vs. Kremlin Situation, Voice of America, 23.05.2023, <https://www.golosameriki.com/a/global-reaction-to-prigozhin-vs-kremlin-situation/7151114.html> [13.11.2024].

²⁴ Что происходит в Донбассе?, Kavkaz.Realii, 24.05.2023, <https://www.kavkazr.com/a/chto-proiskhodit-v-donbasse/31719913.html?lbid=344526> [20.10.2024].

nie tylko zdobyła kolejny strategiczny obiekt wojskowy, ale także wyraźnie zademonstrowała lojalność wobec państwa rosyjskiego i jego celów wojennych na Ukrainie. Te działania odzwierciedlały strategię afrykańskich buntowników polegającą na zajmowaniu kluczowych obszarów w celu wymuszenia reakcji, co jasno wskazuje, że bunt Wagnera miał na celu zdobycie przewagi negocjacyjnej, a nie obalenie państwa.

Branie zakładników stanowi jedną z częściej stosowanych taktyk buntowników. W przeciwieństwie do grup przestępczych czy terrorystycznych, buntownicy rzadko ukrywają swoją tożsamość i rzadko grożą życiem zakładników. Ich celem jest wywarcie presji w imię zmiany systemowej lub uzyskania korzyści materialnych, bez ryzyka poważnych reperkusji.

Przejmując kontrolę nad sztabem Południowego Okręgu Wojskowego, Jewgienij Prigożyn spotkał się z wiceministrem obrony Junusem-Bekiem Jewkurowem oraz pierwszym zastępcą szefa Głównego Zarządu Wywiadu Sztabu Generalnego, Władimirem Aleksiejewem. Spotkanie to miało charakter przypominający „sytuację zakładniczą”. W istocie obaj urzędnicy znaleźli się w roli zakładników Prigożyna, co wyraźnie pokazał opublikowany przez Grupę Wagnera materiał filmowy, rozpowszechniony na jej kanałach w serwisie Telegram²⁵.

W opublikowanym komunikacie Prigożyn nie groził bezpośrednio życiu zakładników, lecz domagał się szacunku i rozpoczęcia negocjacji z najwyższymi władzami politycznymi. Oświadczył: „Jesteśmy tutaj, blokujemy Rostów i zmierzamy do Moskwy”, jednocześnie żądając dymisji ministra obrony Siergieja Szojgu oraz szefa Sztabu Generalnego Walerija Gierasimowa: „Chcemy dostać szefa Sztabu Generalnego [Gierasimowa] i [ministra obrony] Szojgu”. Uzasadniał swoje działania niesprawiedliwym traktowaniem Grupy Wagnera i innych rosyjskich żołnierzy. Zarzucił dowództwu: „Chłopaki giną, bo wypychacie ich na mięso. Bez amunicji, bez planu, bez jakichkolwiek przemyśleń”²⁶. Jak zauważyła Maggie Dwyer, buntownicy w podobnych sytuacjach starają się przedstawiać swoje działania jako niewymierzone przeciwko państwu i nieszkodzące jego bezpieczeństwu. Prigożyn w rozmowie z przedstawicielami sztabu zapewniał: „Nie przeszkadzamy wam w kierowaniu wojskami”.

Zgodnie z ustaleniami Dwyer buntownicy starali się brać jako zakładników nie tyle oficerów, ile raczej członków elit politycznych²⁷. Uwięzienie przedstawicieli armii ogranicza bowiem konflikt do wewnętrznych spraw wojska, któremu buntownicy nie ufają. Włączając w ten proces polityków, buntownicy omijają hierarchię dowodzenia i przenoszą swoje skargi na poziom polityczny, jednocześnie zwracając uwagę na nadużycia ze strony przełożonych.

W przypadku buntu Grupy Wagnera jedynymi osobami, które można określić mianem zakładników byli wysokiej rangi dowódcy sztabu Południowego Okręgu Wojskowego.

²⁵ Пригожин объяснил высшим чинам российской армии, что с ним надо говорить на 'вы', Meduza, 24.05.2023, <https://meduza.io/feature/2023/06/24/prigozhin-ob-yasnil-vysshim-chinam-rossiyskoy-armii-cto-s-nim-nado-govorit-na-vy> [20.10.2024].

²⁶ Tamże.

²⁷ M. Dwyer, *Tactical...*, s. 19.

Potencjalne ograniczenia tej taktyki w kontekście rosyjskim można wyjaśnić po pierwsze, wysokim stopniem centralizacji państwa i reżimu w Rosji w porównaniu z krajami afrykańskimi, a po drugie ścisłym rozdziałem między elitami wojskowymi a politycznymi, charakterystycznym dla rosyjskiego systemu. W przeciwieństwie do zdecentralizowanych reżimów afrykańskich, lokalni aktorzy polityczni, tacy jak gubernatorzy czy burmistrzowie, w Rosji są pozbawieni zarówno istotnej podmiotowości politycznej, jak i strategicznej wartości. Co więcej, to właśnie oni należą do grup najbardziej narażonych na represje ze strony rosyjskich struktur siłowych²⁸.

Wykorzystanie mediów i postrzeganie publiczne

Rola mediów i percepcji publicznej od zawsze była kluczowym elementem dynamiki buntów, a bunt Grupy Wagnera nie stanowił wyjątku. W badaniach Dwyer afrykańscy buntownicy często korzystali z transmisji radiowych i publicznych zgromadzeń, aby wyrażać swoje żądania i zdobywać poparcie. W rosyjskim kontekście Grupa Wagnera wykorzystywała media społecznościowe i platformy internetowe w podobny sposób, pokazując jak narzędzia komunikacji w buntach ewoluowały wraz z rozwojem technologii.

Grupa Wagnera wykorzystywała platformy cyfrowe, w szczególności Telegram, do rozpowszechniania przemówień i wystąpień Jewgienija Prigożyna oraz jego krytyki wobec rosyjskich dowódców wojskowych. Publiczne oświadczenia Prigożyna, w których atakował kierownictwo armii, często publikowano w formie nagrań wideo lub tekstowych komunikatów, które szybko rozprzestrzeniały się w mediach społecznościowych.

Według różnych analiz w 2024 roku Telegram miał w Rosji ponad 89 milionów użytkowników, co świadczy o bardzo wysokim stopniu penetracji tego medium w społeczeństwie²⁹. Natomiast w badaniu Levada Center z marca 2024 roku około 24% respondentów wskazało kanały na Telegramie jako zwyczajowe źródło informacji o wydarzeniach w kraju i na świecie, podczas gdy 65% wciąż polegało na telewizji³⁰. Pokazuje to, że Telegram stanowił istotne źródło informacji, ale nie zastąpił masowego zasięgu telewizji. Jednak, jak podkreśla analiza RAND Corporation, Telegram umożliwia bardzo szybkie rozpowszechnianie krótkich komunikatów i materiałów wideo, co czyni go szczególnie ważnym w sytuacjach kryzysowych oraz dla odbiorców śledzących wydarzenia na bieżąco³¹. To właśnie w takich momentach audytorium Telegramu ma tendencję do istotnego wzrostu.

²⁸ M. Torikai, *Integrating Governor Posts Into the Federal Bureaucratic Structure: Resignation and Post-Tenure Careers of Governors in Russia*, „Europe-Asia Studies” 2023, vol. 75(10), s. 1670–1672.

²⁹ *Russia Restricts Calls via WhatsApp and Telegram, the Latest Step to Control the Internet*, AP News, 1 Mar. 2024, apnews.com/article/russia-internet-messenger-whatsapp-telegram-crackdown-2a89703deb1094af1b0206161efe2050 [21.09.2025].

³⁰ *The Role of Television and the Internet as the Main Sources of News and the TOP Most Popular Russian Journalists*, Levada-Center, 7 June 2024, <https://www.levada.ru/en/2024/06/07/the-role-of-television-and-the-internet-as-the-main-sources-of-news-and-the-top-most-popular-russian-journalists/> [21.09.2025].

³¹ *Measuring the Reach of Russia's Propaganda in the Russia-Ukraine War*, RAND Corporation, Research Brief RB-A3450-2, 2025, https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA3450-2.html [21.09.2025].

Telegram stał się kluczowym narzędziem w budowaniu politycznej pozycji Prigożyna oraz głównym źródłem informacji o buncie dla rosyjskiego społeczeństwa. Można wręcz powiedzieć, że bez Telegrama bunt w dużej mierze nie doszedłby do skutku. Według danych „Centrum Lewady” to właśnie użytkownicy kanałów na Telegramie jako pierwsi dowiadywali się o wydarzeniach i rozpowszechniali wiadomości³². W nocy z piątku na sobotę o buncie wiedziało 42% użytkowników tej platformy, podczas gdy jedynie 16% odbiorców tradycyjnych mediów i 28% korzystających z Internetu oraz innych mediów społecznościowych. W sobotni poranek poziom świadomości wzrósł: do 72% wśród odbiorców źródeł online, 65% dzięki przekazom ustnym, ale tylko 57% wśród widzów telewizji. Telegram nadal zdecydowanie dominował, osiągając 86%.

Prigożyn odegrał kluczową rolę w rozwoju rosyjskiego segmentu Telegrama, promując prowokacyjne kanały tzw. *wojenkorów* jako alternatywę dla oficjalnej propagandy telewizyjnej³³. Podobnie jak Grupa Wagnera, *wojenkorzy* kreowali wizerunek Wagnerowców jako skutecznej siły, choć nie zawsze zgodny z rzeczywistością. W warunkach cenzury stali się głównym źródłem informacji o froncie dla rosyjskiego społeczeństwa. Popularność tych kanałów przyciągnęła uwagę Kremla, a spotkania Putina z niektórymi *wojenkorami* umocniły ich pozycję. Inspirowana przez Prigożyna i rozpowszechniana przez *wojenkorów* ideologia, akcentująca „prawdziwy” patriotyzm i krytykująca Ministerstwo Obrony oraz częściowo Kreml okazała się przekazem, który ostatecznie stał się podstawą buntu. Pomimo pewnego chaosu wśród *wojenkorów*, Telegram pozostawał w dużej mierze po stronie Prigożyna³⁴. Nawet w swoim porannym wystąpieniu 24 czerwca Władimir Putin musiał odnieść się do pozytywnych nastrojów wobec Prigożyna obecnych w przestrzeni medialnej. Choć w przemówieniu transmitowanym przez telewizję nazwał bunt „zdradą”, „czynem haniebnym” i „ciosem w plecy”, jak również porównał sytuację do wydarzeń z 1917 roku i zapewnił, że wszyscy, którzy wybrali drogę buntu, „poniosą nieuniknioną karę”, to jednak ani razu nie wymienił nazwiska Prigożyna ani nazwy Grupa Wagnera. Wystąpienie Putina spotkało się ze sceptycyzmem: 59% czytelników kanałów na Telegramie poparło krytykę kierownictwa wojskowego, a aż 37% wciąż deklarowało szerokie poparcie dla Prigożyna już po buncie³⁵.

To pozwoliło Prigożynowi dotrzeć do szerokiego grona odbiorców w Rosji z pominięciem tradycyjnych mediów kontrolowanych przez państwo, które mogłyby ograniczyć lub zniekształcić jego przekaz. Natychmiastowość i łatwy dostęp do mediów społecznościowych nadały buntowi Grupy Wagnera widoczność, jakiej afrykańskie powstania często nie były w stanie osiągnąć z powodu bardziej ograniczonych możliwości komunikacyjnych.

Zarówno w Afryce, jak i w Rosji walka o opinię publiczną była kluczowym aspektem buntu. Badania Dwyer pokazują, że afrykańscy buntownicy często wykorzystywali radio

³² Мятёж 23–24 июня в восприятии россиян, Левада-Центр, 03.06.2023, <https://www.levada.ru/2023/07/03/myatezh-23-24-iyunya-v-vospriyatii-rossiyan/> [12.11.2024].

³³ Мятёж Пригожина: краткосрочные и долгосрочные последствия, Re: Russia, 28.05.2023, <https://re-russia.net/analytics/087/> [12.11.2024].

³⁴ Тамże.

³⁵ Мятёж Пригожина...

i publiczne wystąpienia, aby przedstawiać swoje działania jako uzasadnione i zdobywać poparcie społeczne. W Rosji strategia medialna Prigożyna odzwierciedlała ten wysiłek, lecz w nowocześniejszej formie: Internet służył mu nie tylko do nagłaśniania zarzutów, ale także do podważania legitymacji rosyjskiego przywództwa wojskowego w oczach krajowej opinii publicznej.

Jedną z kluczowych różnic między buntem Prigożyna a przewrotami wojskowymi obserwowanymi w Afryce był zakres podejmowanych działań oraz dostępne zasoby. Prigożyn dysponował rozbudowanym zapleczem informacyjno-propagandowym: był powiązany z tzw. „fabryką trolli”, finansował media o charakterze propagandowym, a także stworzył holding medialny „Patriot”³⁶. Warto podkreślić, że w Republice Środkowoafrykańskiej Prigożyn inicjował zakładanie gazet oraz stacji radiowych, których celem było osłabienie poparcia dla ugrupowań opozycyjnych i rebelianckich, a także eliminacja polityków postrzeganych jako sprzyjających Francji, w tym części członków Zgromadzenia Narodowego oraz ministra spraw zagranicznych³⁷. W Republice Środkowoafrykańskiej Grupa Wagnera zdobywała doświadczenia w łączeniu operacji militarnych z działaniami w sferze informacyjnej. W przeciwieństwie do afrykańskich formacji wojskowych, Grupa Wagnera dysponowała nie tylko znacznymi zasobami militarnymi, lecz także unikalnym instrumentarium medialnym oraz praktyką w prowadzeniu działań hybrydowych, co umożliwiło jej skuteczniejsze działania, stosunkowo bezkrwawe zakończenie buntu, a także wywołanie daleko idących konsekwencji politycznych w Rosji.

Rezultaty krótkoterminowe i długoterminowe

Bunt Grupy Wagnera zakończył się szybko i niespodziewanie dzięki porozumieniu, w ramach którego siły Wagnera wycofały się, unikając bezpośredniej konfrontacji. Początkowo skutki buntu wydawały się ograniczone, jednak z czasem ujawniły się jego poważne konsekwencje.

Pokojowe porozumienie z 24 czerwca, wynegocjowane przy pomocy Aleksandra Łukaszenki pozwoliło Prigożynowi i jego oddziałom uniknąć odpowiedzialności w zamian za przeniesienie na Białoruś³⁸. Dzięki temu udało się zapobiec rozlewowi krwi i uniknąć walk w Moskwie. Dwa miesiące później 23 sierpnia Prigożyn zginął jednak w katastrofie lotniczej, powszechnie uznawanej za zamach, co sugeruje, że władze Rosji postanowiły ostatecznie wyeliminować zagrożenie³⁹. Bunt przyniósł Grupie Wagnera mieszane rezultaty⁴⁰.

³⁶ M. Laruelle, K. Limonier, *Beyond “hybrid warfare”: a digital exploration of Russia’s entrepreneurs of influence*, „Post-Soviet Affairs” 2021, vol. 37(4), s. 322–324.

³⁷ O. Egueu, *Russia’s private...*, s. 416.

³⁸ A.M. Dyer, *Znaczenie buntu Prigożyna dla rosyjskiej polityki bezpieczeństwa*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 26 czerwca 2023, www.pism.pl/publikacje/znaczenie-buntu-prigozyna-dla-rosyjskiej-polityki-bezpieczenstwa [20.09.2025].

³⁹ Raport OSW, *Cisza po burzy. Rosja po buncie Prigożyna*, 30.10.2023, s. 8, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2023-10-30/cisza-po-burzy> [20.09.2025].

⁴⁰ Tamże, s. 16.

Część żołnierzy wcielono do armii rosyjskiej, poddając ich większemu nadzorowi i ograniczając autonomię. Lojalistów Prigożyna przeniesiono na Białoruś, gdzie zajęli się głównie szkoleniami, co osłabiło ich znaczenie operacyjne. Rozproszenie sił Wagnera pokazuje dążenie władz Rosji do podziału i osłabienia organizacji.

Najważniejsze, a zarazem najmniej oczekiwane konsekwencje nastąpiły w maju 2024 roku, kiedy Szojgu i Patruszew opuścili odpowiednio stanowiska ministra obrony oraz sekretarza Rady Bezpieczeństwa⁴¹. W charakterystycznym dla rosyjskiego systemu autorytarnego stylu podejmowania decyzji, odpornego na presję zewnętrzną, lecz skłonnego do cofania lub odwoływania niepopularnych rozstrzygnięć, gdy opinia publiczna zdąży już o nich zapomnieć, po upływie jedenastu miesięcy został osiągnięty jeden z głównych celów buntu Prigożyna⁴². Szojgu obejmował stanowiska ministerialne jeszcze w ostatnich miesiącach istnienia Związku Radzieckiego (jako szef Ministerstwa ds. Sytuacji Nadzwyczajnych) i był najdłużej urzędującym ministrem obrony, pełniąc tę funkcję od 2012 roku. Podobnie Patruszew, nieprzerwanie sprawujący funkcję sekretarza Rady Bezpieczeństwa od 2008 roku.

Jednak te głębokie zmiany kadrowe w strukturach siłowych państwa pogrążonego w wojnie nie były najbardziej przełomowe. Najbardziej nietypowym zjawiskiem w rosyjskim systemie autorytarnym okazała się kampania antykorupcyjna wymierzona w zastępców i generałów Szojgu, rozpoczęta po jego odejściu⁴³. W ciągu kilku miesięcy z oskarżeniami o korupcję i oszustwa zmierzyło się jedenastu wysokich rangą oficerów, z których każdy miał bliskie powiązania z byłym ministrem⁴⁴.

Kampanię antykorupcyjną wymierzoną w Ministerstwo Obrony należy postrzegać jako kontynuację wydarzeń związanych z Prigożynem oraz zakulisowych rozgrywek, które rozpoczęły się po jego buncie. Sam bunt był formą komunikatu, a jego głównym przesłaniem była krytyka niekompetencji ministra Szojgu i rosyjskiego dowództwa wojskowego.

W połączeniu z bezprecedensowym wzrostem budżetów obronnych na lata 2023–2025⁴⁵ Szojgu stał się „kulawą kaczką”, podobnie jak jego najbliżsi współpracownicy. Zwiększone przepływy finansowe okazały się wyzwaniem, któremu minister nie sprostał, wykazując się rażącą niekompetencją. Ostatecznie doprowadziło to do jego zastąpienia przez ekonomistę-technokratę Andrieja Bielousowa, nieunikłanego w poważniejsze skandale korupcyjne.

⁴¹ G. Faulconbridge, A. Osborn, *Putin demotes Cold War warrior Patrushev and raises two younger allies*, Reuters, 14 maja 2024, <https://www.reuters.com/world/europe/putin-appoints-patrushev-dyumin-kremlin-aides-2024-05-14/> [19.09.2024].

⁴² T. Frye, *Weak Strongman: The Limits of Power in Putin's Russia*, Princeton University Press 2021, s. 126–128.

⁴³ *Репрессии в Министерстве обороны России: кто за ними стоит и каковы последствия*, Carnegie Endowment for International Peace, 06.05.2024, <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2024/06/russia-defense-ministry-repressions?lang=ru¢er=russia-eurasia> [12.11.2024].

⁴⁴ *Аресты и отставки в российском Минобороны. Хроника*, BBC News Russian, 26.06.2024, <https://www.bbc.com/russian/articles/c255dgr9evgo> [12.11.2024].

⁴⁵ X. Liang, N. Tian, D. Lopes da Silva, L. Scarazzato, Z.A. Karim, J. Guiberteau Ricard, *Trends in World Military Expenditure, 2024*, Stockholm 2025, s. 4, <https://www.sipri.org/publications/2025/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2024> [20.09.2025].

Zmiany te byłyby znacznie mniej prawdopodobne bez buntu Prigożyna, którego kluczowym elementem były zasoby medialne. Dzięki Telegramowi Prigożynowi udało się przebić przez dominację mediów państwowych i dotrzeć do szerokich warstw rosyjskiego społeczeństwa, przedstawiając narrację, której władze i sam prezydent nie mogli zignorować. Istotniejsze jest jednak to, że narracja ta została wykorzystana w wewnętrznych frakcyjnych walkach przeciwko Szojgu⁴⁶.

Podsumowanie

Analiza wydarzeń, oparta na koncepcji Maggie Dwyer dotyczącej buntów wojskowych jako form komunikacji taktycznej wskazuje, że działania Grupy Wagnera miały charakter bardziej strategiczny i zaplanowany niż mogłoby się początkowo wydawać. Przykład ten dowodzi, iż taktyczna niesubordynacja może stanowić skuteczne narzędzie wywierania presji na elity władzy, jednocześnie uwytłumiając rosnące znaczenie mediów, w szczególności cyfrowych, w kształtowaniu przebiegu i percepcji współczesnych konfliktów polityczno-militarnych.

Buntownicy wykorzystywali zajęcie symbolicznych lokalizacji, takich jak kwatery główna Południowego Okręgu Wojskowego, w połączeniu z taktycznym unikaniem eskalacji przemocy oraz masowym użyciem mediów społecznościowych, zwłaszcza Telegrama. Taka strategia pozwoliła zachować możliwość negocjacji i zbudować spójną narrację Prigożyna. Media odegrały kluczową rolę w komunikacji i kształtowaniu obrazu buntu dzięki czemu, mimo śmierci Prigożyna w podejrzanej katastrofie lotniczej oraz rozproszenia i częściowej integracji Grupy Wagnera z armią rosyjską, jego wystąpienie wywarło dalekosiężne skutki. Należą do nich m.in. zmiana przywództwa w Ministerstwie Obrony oraz antykorupcyjne działania wymierzone w jego kadry.

Dwyer w swoich badaniach podkreśla znaczenie mediów w przestrzeni współczesnych i przyszłych aktów militarnego nieposłuszeństwa⁴⁷. Zwraca uwagę, że coraz częstsze korzystanie z mediów przez żołnierzy narusza tradycyjny łańcuch dowodzenia, umożliwiając szybkie rozpowszechnianie skarg. W rezultacie dialog przenosi się do sfery cywilnej, co stanowi dodatkowe wyzwanie dla przywództwa politycznego i szczególnie ujawniło się w przypadku buntu Prigożyna.

Analiza buntu Grupy Wagnera ukazuje rosnące znaczenie mediów w konflikcie z Ministerstwem Obrony. Kluczową rolę odegrały media cyfrowe, które kształtowały percepcję publiczną i wspierały organizację działań. W szczególności platforma Telegram stała się centralnym narzędziem komunikacji, pozwalając na szybkie rozpowszechnianie narracji krytykujących rosyjskie dowództwo wojskowe oraz budowanie wizerunku Wagnerowców jako skutecznej siły militarnej. Dzięki temu mogli oni dotrzeć do szerokiej publiczności, omijając kontrolowane przez państwo media tradycyjne. Przykład Wagnera pokazuje, że

⁴⁶ *Репрессии в Министерстве обороны...*

⁴⁷ M. Dwyer, *Tactical...*, s. 18.

nowoczesne technologie znacząco zwiększają zasięg i tempo komunikacji, czyniąc media kluczowym narzędziem w zarządzaniu percepcją i dynamiką buntów.

Bibliografia

Artykuły naukowe

- Dwyer M., *Tactical Communication: Mutiny as a Dialogue in West and Central Africa*, „Africa Spectrum” 2015, vol. 50(1).
- Egugu O., *Russia's private military diplomacy in Africa: High risk, low reward, limited impact*, „South African Journal of International Affairs” 2022, vol. 29(4).
- Laruelle M., Limonier K., *Beyond “hybrid warfare”: a digital exploration of Russia's entrepreneurs of influence*, „Post-Soviet Affairs” 2021, vol. 37(4).
- Pokalova E., *The Wagner Group in Africa: Russia's Quasi-State Agent of Influence*, „Studies in Conflict & Terrorism” 2023.
- Torikai M., *Integrating Governor Posts Into the Federal Bureaucratic Structure: Resignation and Post-Tenure Careers of Governors in Russia*, „Europe-Asia Studies” 2023, vol. 75(10).

Druki zwarte

- Frye T., *Weak Strongman: The Limits of Power in Putin's Russia*, Princeton University Press 2021.

Źródła internetowe

- Bryjka F., Legucka A., *Rywalizacja między rosyjską armią a Grupą Wagnera*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 6 czerwca 2023, www.pism.pl/publikacje/rywalizacja-miedzy-rosyjska-armia-a-grupa-wagnera [18.09.2024].
- Dyner A.M., *Znaczenie buntu Prigożyna dla rosyjskiej polityki bezpieczeństwa*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 26 czerwca 2023, www.pism.pl/publikacje/znaczenie-buntu-prigozhina-dla-rosyjskiej-polityki-bezpieczenstwa [20.09.2025].
- Faulconbridge G., Osborn A., *Putin demotes Cold War warrior Patrushev and raises two younger allies*, Reuters, 14 maja 2024, <https://www.reuters.com/world/europe/putin-appoints-patrushev-dyumin-kremlin-aides-2024-05-14/> [19.09.2024].
- Global Reaction to Prigozhin vs. Kremlin Situation*, Voice of America, 23.05.2023, <https://www.golosameriki.com/a/global-reaction-to-prigozhin-vs-kremlin-situation/7151114.html> [13.11.2024].
- Liang X., Tian N., Lopes da Silva D., Scarazzato L., Karim Z.A., Guiberteau Ricard J., *Trends in World Military Expenditure, 2024*, Stockholm 2025, <https://www.sipri.org/publications/2025/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2024> [20.09.2025].
- Measuring the Reach of Russia's Propaganda in the Russia-Ukraine War*, RAND Corporation, Research Brief RB-A3450-2, 2025, https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA3450-2.html [21.09.2025].
- Prigozhin's Mutineers Shot Down One of Russia's Limited High-Tech Command Aircraft*, Kyiv Post, 29 czerwca 2023, <https://www.kyivpost.com/post/18872> [20.09.2025].
- Raport OSW, *Cisza po burzy. Rosja po buncie Prigożyna*, 30.10.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2023-10-30/cisza-po-burzy> [20.09.2025].
- Russia Restricts Calls via WhatsApp and Telegram, the Latest Step to Control the Internet*, AP News, 1 Mar. 2024, apnews.com/article/russia-internet-messenger-whatsapp-telegram-crackdown-2a89703deb1094af1b0206161efe2050 [21.09.2025].
- The Role of Television and the Internet as the Main Sources of News and the TOP Most Popular Russian Journalists*, Levada-Center, 7 June 2024, <https://www.levada.ru/en/2024/06/07/the-role-of-television-and-the-internet-as-the-main-sources-of-news-and-the-top-most-popular-russian-journalists/> [21.09.2025].

- Wagner Revolt: How Many Planes and People Did Russia Lose?*, BBC News, 26 June 2023, www.bbc.com/news/world-europe-66031403, [18.09.2025].
- Yevgeny Prigozhin's coup: Russia's armed forces scramble at home to confront an armed insurrection by the nation's most outspoken mercenary figure*, Meduza, 23.06.2023, <https://meduza.io/en/live/2023/06/23/yevgeny-prigozhin-s-coup> [20.09.2025].
- Аресты и отставки в российском Минобороны. Хроника*, BBC News Russian, 26.06.2024, <https://www.bbc.com/russian/articles/c255dgr9evgo> [12.11.2024].
- Верхушка и низы: как российские элиты воспринимают войну на Украине*, BBC News, 10.05.2023, <https://www.bbc.com/russian/features-65550067> [12.09.2024].
- Война вовнутрь: на что рассчитывает Пригожин?*, Carnegie Endowment for International Peace, 23.05.2023, <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/06/vojna-vovnutr-na-cto-rasschityvaet-prigozhin?lang=ru> [18.10.2024].
- Мятеж 23-24 июня в восприятии россиян*, Левада-Центр, 03.06.2023, <https://www.levada.ru/2023/07/03/myatezh-23-24-iyunya-v-vospriyatii-rossiyan/> [12.11.2024].
- Мятеж Пригожина: краткосрочные и долгосрочные последствия*, Re: Russia, 28.05.2023, <https://re-russia.net/analytics/087/> [12.11.2024].
- От огня вагнеровцев погибли не меньше десяти российских военных*, Meduza, 26.06.2023, <https://meduza.io/feature/2023/06/26/v-boyah-s-vagnerovtsami-pogibli-bolee-desyati-rossiyskih-voennyh-pohozhe-mnogie-iz-nih-dazhe-ne-uchastvovali-v-podavlenii-myatezha> [20.09.2025].
- Пригожин обвинил Минобороны РФ в попытке уничтожить ЧВК 'Вагнер'*, Radio Svoboda, 21.02.2023, <https://www.svoboda.org/a/prigozhin-obvinil-minoborony-rf-v-popytke-unichtozhitj-chvk-vagnera-/32281091.html> [12.09.2024].
- Пригожин объявил, что фактически собирается осуществить военный переворот в России, назвав его 'маршем справедливости'*, Meduza, 23.05.2023, <https://meduza.io/feature/2023/06/23/prigozhin-ob-yavil-cto-fakticheski-sobiraetsya-osuschestvit-voennyu-perevorot-v-rossii-nazvav-ego-marshem-spravedlivosti> [20.10.2024].
- Пригожин объяснил высшим чинам российской армии, что с ним надо говорить на 'вы'*, Meduza, 24.05.2023, <https://meduza.io/feature/2023/06/24/prigozhin-ob-yasnil-vyshshim-chinam-rossiyskoy-armii-cto-s-nim-nado-govorit-na-vy> [20.10.2024].
- Репрессии в Министерстве обороны России: кто за ними стоит и каковы последствия*, Carnegie Endowment for International Peace, 06.05.2024, <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2024/06/russia-defense-ministry-repressions?lang=ru¢er=russia-eurasia> [12.11.2024].
- С чего начинался мятеж Пригожина*, BBC News Russian, 26.05.2023, <https://www.bbc.com/russian/articles/cn01q088v5lo> [19.10.2024].
- Что Пригожин говорил до мятежа и после*, BBC News Russian, 27.05.2023, <https://www.bbc.com/russian/articles/cq5gp4v1l17o> [19.10.2024].
- Что происходит в Донбассе?*, Kavkaz.Realii, 24.05.2023, <https://www.kavkazr.com/a/cto-proiskhodit-v-donbasse/31719913.html?lbi=344526> [20.10.2024].
- Шансы Пригожина тают: чем может закончиться конфликт владельца ЧВК 'Вагнер' с Минобороны*, iStories, 22.02.2023, <https://istories.media/news/2023/02/22/shansi-prigozhina-tayut-chem-mozhet-zakonchitsya-konflikt-vladeltsa-chvk-vagnera-s-minoboroni/> [12.09.2024].
- 'Шойгу, Герасимов, где, сука, боеприпасы?' Пригожин матом наорал на руководство Минобороны РФ на фоне трупов наемников ЧВК 'Вагнера'*, Meduza, 5.05.2023, <https://meduza.io/news/2023/05/05/shoygu-gerasimov-gde-suka-boeprpasy-prigozhin-matom-naoral-na-rukovodstvo-minoborony-rf-na-fone-trupov-naemnikov-chvk-vagnera> [12.09.2024].